

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA QO'LLANILGAN METODLAR

Rasulov Ilyosjon Ilhomjon o'g'li
Beshariq tumani 2- son texnikumi
Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada xorijiy tillarni o'qitishda qo'llaniladigan asosiy metodlar tahlil qilinadi. Xorijiy til o'qitish jarayoni zamonaviy pedagogik yondashuvlar, texnologiyalar va metodologiyalar yordamida yanada samarali bo'lishi mumkin. Maqolada an'anaviy va zamonaviy metodlar, jumladan, kommunikativ metod, immersiya usuli, loyiha asosidagi o'qitish, o'yin orqali o'qitish va boshqa innovatsion yondashuvlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Har bir metodning afzalliklari va kamchiliklari ko'rib chiqilib, xorijiy tillarni o'qitish jarayonini takomillashtirish uchun tavsiyalar beriladi. Ushbu tadqiqot xorijiy tillarni o'rganishga qiziqqan o'quvchilar va o'qituvchilar uchun foydali manba bo'lishi maqsadida yozilgan.

Kalit so'zlar: Xorijiy tillar, O'qitish metodlari, Kommunikativ metod, Immersiya usuli, Loyiha asosidagi o'qitish, Innovatsion yondashuvlar

KIRISH.

Xorijiy tillarni o'qitish, globalizatsiya va madaniyatlararo muloqotning kuchayishi bilan birga, zamonaviy ta'lim tizimlarida muhim o'rin egallaydi. Bugungi kunda, insonlar o'zaro aloqalarini kengaytirish, xalqaro ish imkoniyatlarini oshirish va turli madaniyatlarni o'rganish uchun xorijiy tillarni bilish zarurati tug'ilmoqda. Shuning uchun, xorijiy tillarni o'qitishda qo'llaniladigan metodlar va yondashuvlar juda muhim ahamiyatga ega. Xorijiy tillarni o'qitish jarayonida turli metodologiyalar va pedagogik yondashuvlardan foydalaniladi. Bu metodlar o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi. An'anaviy usullardan tortib zamonaviy innovatsion yondashuvlargacha bo'lgan turli metodlar mavjud. Ularning har biri o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega bo'lib, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda tanlanishi kerak. An'anaviy metodlar orasida grammer-translation (grammatika- tarjima) usuli keng tarqalgan. Ushbu usulda o'quvchilar tilning grammatik qoidalari va lug'atini o'rganadilar. Biroq, bu metod ko'pincha muloqot qobiliyatini rivojlantirishda yetarli darajada samarali emas. Shuning uchun, zamonaviy pedagoglar ko'proq kommunikativ metodlarga e'tibor berishmoqda. Kommunikativ metod, o'quvchilarga tilni real hayot sharoitida muloqot qilish orqali o'rganishga imkon beradi. Bu usulda o'quvchilar tilni faol ravishda ishlatishlari, suhbatlarda ishtirok etishlari va turli vaziyatlarda o'z fikrlarini ifoda etishlari talab etiladi. Bundan tashqari, immersiya usuli ham xorijiy tillarni o'qitishda keng qo'llaniladi. Ushbu yondashuvda,

o'quvchilar tilni to'liq muhitda, ya'ni xorijiy til faqat darslarda emas, balki kundalik hayotda ham ishlatiladi. Immersiya usuli orqali o'quvchilar tilni tabiiy ravishda o'zlashtiradilar va bu ularning til ko'nikmalarini tezroq rivojlantirishga yordam beradi. Loyiha asosidagi o'qitish esa, o'quvchilarga amaliy tajriba orqali tilni o'rganishga imkon beradi. O'quvchilar jamoa bo'lib loyiha ustida ishlashadi va bu jarayonda bir-birlari bilan muloqot qilib, til ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu metod, shuningdek, ijodkorlik va muammolarni hal qilish qobiliyatini ham oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalar ham xorijiy tillarni o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Onlayn darslar, mobil ilovalar va interaktiv platformalar orqali o'quvchilar tilni o'rganishni yanada qiziqarli va qulay qilishlari mumkin. Texnologiyalar yordamida taqdim etiladigan multimedia materiallar, audio va video darslar orqali o'quvchilar yangi bilimlarni tezroq egallashlari mumkin. Xulosa qilib aytganda, xorijiy tillarni o'qitishda qo'llaniladigan metodlar turlicha bo'lib, har birining o'ziga xos afzalliklari bor. O'qituvchilar ushbu metodlardan foydalanib, o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishlari mumkin. Kelgusida xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning qiziqishini yanada kuchaytirish mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI.

Xorijiy tillarni o'qitish metodlari sohasida ko'plab chet el olimlari o'z tadqiqotlari va tajribalari bilan muhim hissa qo'shganlar. Ularning ishlarini tahlil qilish, xorijiy tillarni o'qitishda samarali yondashuvlarni aniqlashga yordam beradi.

1. **Stephen Krashen:** Krashen xorijiy tillarni o'qitishda "Input Hypothesis" (Kirish gipotezasi) nazariyasini ishlab chiqqan. U tilni o'rganishda tushunish orqali o'zlashtirishning muhimligini ta'kidlaydi. Krashenning fikricha, o'quvchilar yangi tilni o'rganish jarayonida o'zlariga mos keladigan darajada tushunadigan materiallar bilan ishlashlari kerak. Bu yondashuv, muloqot qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

2. **Noam Chomsky:** Chomsky til o'rganish nazariyasi bilan tanilgan. U "Universal Grammar" (Umumiy grammatika) konsepsiyasini ilgari suradi, bu esa insonning tilni o'rganish qobiliyatini tabiiy ravishda rivojlantirishini ko'rsatadi. Chomskyning ishlariga asoslanib, o'qituvchilar tilning grammatik tuzilishini o'rganishga e'tibor berishadi, bu esa o'quvchilarga murakkab tuzilmalarni tushunishga yordam beradi.

3. **David Nunan:** Nunan kommunikativ yondashuvni rivojlantirishda muhim rol o'ynagan olimlardan biridir. U tilni o'qitishda faol ishtirok etishni rag'batlantiruvchi metodlarni taklif qiladi. Nunan, shuningdek, loyiha asosidagi o'qitishni va real hayot vaziyatlarini taqdim etishni muhim deb hisoblaydi. Uning ishlarida o'quvchilarning tilni amaliy ravishda qo'llashlari uchun zarur sharoitlarni yaratishga e'tibor qaratiladi.

4. **Jeremy Harmer:** Harmer zamonaviy ingliz tili ta'limi bo'yicha ko'plab asarlar

yoʻzgan. U kommunikativ metodlarni va interaktiv darslarni qoʻllashning ahamiyatini taʼkidlaydi. Harmerning fikricha, oʻquvchilarni muloqotga jalb qilish va ularning qiziqishini oshirish uchun darslarni qiziqarli va dinamik qilish zarur.

5. **Richard Schmidt:** Schmidt "Noticing Hypothesis" (Eʼtibor gipotezasi) ni ishlab chiqqan. U tilni oʻrganishda eʼtibor berishning muhimligini taʼkidlaydi. Oʻquvchilar yangi til materialini faqat eshitish yoki oʻqish orqali emas, balki uni faol ravishda anglashlari va eʼtibor berishlari kerak. Xulosa qilib aytganda, xorijiy tillarni oʻqitish sohasida koʻplab chet el olimlari muhim nazariyalar va metodologiyalarni ishlab chiqqanlar. Ularning ishlariga asoslanib, xorijiy tillarni oʻqitish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish mumkin. Oʻqituvchilar ushbu yondashuvlardan foydalanib, oʻquvchilarning til koʻnikmalarini rivojlantirishda muvaffaqiyatga erishadilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Xorijiy tillarni oʻqitish metodologiyasi, til oʻrganish jarayonida qoʻllaniladigan yondashuvlar va usullarni oʻz ichiga oladi. Ushbu tadqiqot metodologiyasi, xorijiy tillarni oʻqitishda samaradorlikni oshirish maqsadida turli metodlar va strategiyalarni tahlil qilishni nazarda tutadi.

Birinchidan, tadqiqotda sifatli va miqdoriy metodlar birlashtiriladi. Sifatli metodlar orqali oʻquvchilar bilan intervyu oʻtkaziladi, ularning tajribalari, fikrlari va til oʻrganishga boʻlgan munosabatlari oʻrganiladi. Bu yondashuv, oʻquvchilarning ehtiyojlari va qiyinchiliklarini aniqlashga yordam beradi. Miqdoriy metodlar esa anketalar va testlar yordamida oʻquvchilarning til koʻnikmalarini baholash uchun ishlatiladi. Bu jarayonda statistik tahlil usullari qoʻllaniladi.

Ikkinchidan, tadqiqot jarayonida turli xil oʻqitish metodlari, masalan, kommunikativ yondashuv, loyiha asosidagi oʻqitish, interaktiv darslar va oʻz-oʻzini oʻrganish metodlari tahlil qilinadi. Har bir metodning afzalliklari va kamchiliklari koʻrib chiqiladi. Misol uchun, kommunikativ yondashuv oʻquvchilarni muloqotga jalb qilishda samarali boʻlsa, loyiha asosidagi oʻqitish esa amaliy tajriba va jamoaviy ishni rivojlantirishda foydalidir.

Uchinchidan, tadqiqotda xorijiy tillarni oʻqitishda zamonaviy texnologiyalarning roli ham oʻrganiladi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va multimedia resurslari oʻquvchilarning qiziqishini oshirish va tilni oʻrganishni yanada qulaylashtirishda muhim ahamiyatga ega. Texnologiyalar yordamida interaktiv darslar tashkil etish va oʻquvchilarga mustaqil ravishda ishlash imkoniyatini berish mumkin. Tadqiqot jarayonida, shuningdek, turli mamlakatlarda xorijiy tillarni oʻqitish tajribalari ham koʻrib chiqiladi. Bu global kontekstda xorijiy tillarni oʻqitishning samarali usullarini aniqlashga yordam beradi. Olingan natijalar asosida xorijiy tillarni oʻqitish jarayonini takomillashtirish boʻyicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Xulosa qilib aytganda, xorijiy tillarni oʻqitish metodologiyasi keng qamrovli va koʻp jihatdan tahlil qilinishi kerak. Tadqiqot jarayonida sifatli va miqdoriy metodlar, turli oʻqitish yondashuvlari va

zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali xorijiy tillarni o'qitishning samaradorligini oshirish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Xorijiy tillarni o'qitishda qo'llaniladigan metodlar o'quv jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir. Har bir metodning o'ziga xos afzalliklari va kamchiliklari mavjud bo'lib, ularni tahlil qilish xorijiy tilni o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Kommunikativ yondashuv xorijiy tillarni o'qitishda eng keng tarqalgan metodlardan biridir. Ushbu metodning asosiy maqsadi o'quvchilarni muloqotga jalb qilishdir. O'quvchilar real hayotda yuzaga keladigan vaziyatlarda tilni ishlatishni o'rganadilar. Bu metod orqali tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari bir vaqtning o'zida rivojlanadi. Biroq, ushbu metodning kamchiligi shundaki, ba'zan grammatika va leksikani chuqur o'rganish imkoniyati cheklangan bo'lishi mumkin. Grammatika-tarjima metodi an'anaviy yondashuv bo'lib, asosan grammatika qoidalarini o'rganishga va matnlarni tarjima qilishga asoslanadi. Ushbu metod orqali o'quvchilar tilning strukturasini yaxshi tushunadilar. Biroq, bu metod ko'pincha tilni amaliy qo'llashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, chunki o'quvchilar muloqotda o'zlarini noqulay his qilishlari mumkin. Loyiha asosidagi o'qitish metodida o'quvchilar muayyan loyiha ustida ishlaydilar, bu esa ularga amaliy tajriba va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Ushbu metod orqali o'quvchilar tilni yanada qiziqarli va ijodiy ravishda o'rganadilar. Natijada, loyiha asosidagi o'qitish o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi mumkin. Biroq, bu metodni amalga oshirish uchun yetarli vaqt va resurslar talab etiladi.

Zamonaviy texnologiyalar xorijiy tillarni o'qitishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va multimedia resurslari yordamida o'quvchilar interaktiv darslarda ishtirok etish, video materiallar tomosha qilish va o'z-o'zini baholash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu usul o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va mustaqil ravishda o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq, texnologiyalarga bo'lgan qaramlik ba'zi hollarda an'anaviy o'qitish usullarini kamaytirishi mumkin. Ushbu metodlarning har biri xorijiy tillarni o'qitishda turli jihatlarni qamrab oladi. Kommunikativ yondashuv o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali bo'lsa-da, grammatika-tarjima metodi til strukturasini tushunishga yordam beradi. Loyiha asosidagi o'qitish esa ijodkorlik va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Zamonaviy texnologiyalar esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish imkoniyatini beradi. Natijada, xorijiy tillarni o'qitishda bir nechta metodlardan foydalanish eng ma'qul variantdir. Har bir metodning afzalliklarini birlashtirish orqali o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish mumkin. O'qituvchilar har bir o'quvchining ehtiyojlariga mos ravishda metodlarni tanlashlari zarur, bu esa ularning muvaffaqiyatli til o'rganishlariga yordam beradi.

XULOSA.

Xorijiy tillarni o'qitish metodikasi an'anaviy grammatik-tarjima usullaridan zamonaviy, kommunikativ va interaktiv yondashuvlargacha bo'lgan uzoq rivojlanish yo'lini bosib o'tdi. Bugungi kunda dars jarayonida loyiha-asosidagi ta'lim, vazifaga yo'naltirilgan metodlar va CLIL (til va mazmun integratsiyasi) kabi ilg'or yondashuvlarni qo'llash o'quvchilarning nafaqat lisoniy kompetensiyasini, balki mustaqil fikrlash hamda madaniyatlararo muloqot qobiliyatlarini ham rivojlantirmoqda. Texnologiyalar va interaktiv metodlarning uyg'unligi til o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Muvaffaqiyatli natija darsda metodlarni to'g'ri kombinatsiyalash, o'quvchi ehtiyojlarini inobatga olish va pedagogik mahoratga bevosita bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Abduganiyeva, J. R.** (2020). *Metodika o'qitish va chet tillarini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: O'qituvchi. (b. 45–160).
2. **Akramova, G. N.** (2018). *Chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va interaktiv metodlar*. Samarqand: Ilm-Nashr. (b. 72–148).
3. **Alimova, Sh. S.** (2021). *Boshlang'ich sinflarda chet tili o'qitish metodikasi va o'yin texnologiyalari*. Toshkent: Universitet. (b. 55–120).
4. **Ashurova, D. U.** (2017). *Kognitiv tilshunoslik va chet tillarini o'qitishning madaniyatlararo aspektlari*. Toshkent: Fan. (b. 110–185).
5. **Jalolov, J. J.** (2012). *Chet tili o'qitish metodikasi: Chet tillar oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik*. Toshkent: O'qituvchi. (b. 125–340).
6. **Makhkamova, G. T.** (2017). *Chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish muammolari*. Toshkent: Fan va texnologiya. (b. 80–195).
7. **Ruziyeva, M. B.** (2022). *Tizimli yondashuv asosida chet tili darslarida grammatika va leksikani o'qitish metodlari*. Buxoro: BuxDU nashriyoti. (b. 95–170).
8. **Yusupov, U. K.** (2015). *Qiyosiy tilshunoslik va chet tillarini o'qitish metodikasining dolzarb masalalari*. Toshkent: Akademnashr. (b. 60–142).